

prácu oddialilo od problematizovania histórie. Bohatosťou a problematickosťou temporality subjektu sa teda autorka zaoberá len čiastočne.

Medzi sociálnou a politickou teóriou

Against Recognition reprezentuje komplexnosť feministického výskumu a feministickej teórie, totiž, ich úsilia porozumieť podmienkam sociálnej existencie, primárne ich rodovému určeniu, a ich dôsledkom pre formulovanie normatívnych teórií. Feministická teória nemá jednoduché riešenia. Rodové štúdiá ako disciplína, ktorá si prostredníctvom svojej inštitucionalizácie vytvára svoj kánon aj kategoriálny a analytický aparát, naráža na problémy „zdedené“ z pôvodných, a vlastne stále existujúcich, v rodových štúdiách nerozpustených, disciplín. Jedným z problémov je aj vzťah medzi sociálnou a politickou teóriou. Ten sa dá preložiť do nasledovných otázok, ktoré si môže klásť výskumníčka či teoretická sociálna disciplína: Aká miera abstrakcie, generalizácie, normativity je „dobrá“ pre feministickú filozofku a akú mieru abstrakcie, generalizácie, potenciálu pre normativitu bude filozofka hľadať vo feministickej sociológii? A naopak, aká miera konkrétnosti, partikularity, akceptovania náhodnosti je „dobrá“ pre feministickú sociologičku a akú mieru konkrétnosti, partikularity, akceptovania náhodnosti bude sociologička hľadať vo feministickej filozofii? Vystačia si feministický výskum a feministická teória s pripodobnením sa ku kritickej teórii, keď povedia, že sú objasňovaním zápasov a želaní svojej doby? Podľa môjho názoru Lois McNay v knihe *Against Recognition* hľadá o. i. práve spôsoby formulácie otázky vzťahu deskripcie a normativity, sociálnej a politickej teórie tak, aby ju mohla v budúcnosti zodpovedať.

Lubica Kobová

Michael S. Kimmel: *The Gender of Desire. Essays on male sexuality*

New York, State University of New York Press 2005, 272 s.

V poradí desátá kniha (nepočítame-li editované) vŕdčí postavy mužských štúdií, profesora sociologie z Newyorskej univerzity Michaela S. Kimmela, už svým názvom nabíza prvú dilemu, a sice prekladateľské. Rod touhy? Roztoužené pohlaví? Nebo snad Genderovaný chťič? Michael Kimmel ve svém úsilí dekonstruovat (zejména mužskou) sexualitu dospěl tentokrát k tématu touhy. Odkud se sexuální touha bere? A kam, pokud vůbec někam, spěje? V případě Kimmela rozhodně nebudeme hledat odpověď v biologickém „naprogramování“ našich těl. Autor místy radikálněji než kdy jindy formuluje své odmítnutí vztahu mezi sexuální praxí a identitou, což v kontextu snah zejména gay komunity potvrdit homosexualitu jako tzv. přirozenou pravdu o jedinci bude nejspíš ještě dlouho představovat palčivý problém.

Úvodní stať „The construction of male sexual desire“ nepřináší nic, co by již mnohokrát nezaznělo, Foucaultem počínaje, Butler konče. Místy až deskriptivní odstavce hledají vysvětlení protikladnosti mužských a ženských sexuálních fantazií v principu genderu. Teprve v závěru kapitoly Kimmel pomaluje formuluje problém, který pak rozvádí následující část „In our dreams: sexual fantasy and sexual representation“. Jak je možné, že se tak mnoho mužů cítí bezmocných, utlačovaných a pokřivených, když naopak zastávají pozice, které jsou spojeny právě s mocí a silou? Pocity mužů nejsou pocity mocných, ale naopak těch, kteří sami sebe nazývají jako bezmocné. Byli vychováni s tím, že mají „přirozené“ právo na moc, ale jaksi ji necítí. Není toho dokladem i popularita nejrozličnějších mytopoetických skupin vzývajících na svých víkendových workshopech „návrat k mužské síle“, „obnovu mužství“ či „válečníka uvnitř“? Jednou z nejčastěji uží-

vaných ilustrací této mužské bezmocnosti bývá v mytopoetickém hnutí představa řidiče – šoféra. Šofér se nám jeví jak ten, kdo má moc: má uniformu, sedí vepředu a udává směr. On sám se ovšem jako mocný necítí – neboť pouze přijímá rozkazy. Tahle metafora mužství se setkává s velkým pochopením a identifikací právě na mytopoetických seancích. Kimmel však do téhle představy dodává chybějící díl mozaiky. A tímto chybějícím (nebo zatajeným?) dílem je skutečnost, že člověk, který šoferovi uděluje rozkazy, je – muž. Je to vlastně konflikt mezi psychickým a sociálním: zatímco muži jako skupina jsou ti, co drží moc, na individuální rovině tuto moc nepocítují. Jak Kimmel upozorňuje, v jistém smyslu je tato bezmocnost skutečná, neboť muži ji cítí a mnohdy podle toho i jednají. Bezmocnost však nepopisuje skutečný stav – tedy diferencionalizovaný přístup k moci. Nesprávná analýza situace přístupu k moci vede muže k přesvědčení, že potřebují moci více – místo aby podpořili snahy o nové přeskupení a uspořádání mocenských vztahů, dodává Kimmel (str. 40).

Iluzornost mužské bezmoci podporuje dle autora jeden významný paradox. Totiž to, že silní (muži) mají v určitých situacích zúženou volbu možností oproti slabým (ženy). Slabí mohou napodobovat silné, aniž by to zásadně ohrožovalo jejich identitu. Pro silné je imitace slabých vždy degradací. Neznamená to, že by ženy nezažívaly úzkost kvůli možnosti (ne)dostatečné ženskosti, nicméně míra ohrožení není podle Kimmela tak vysoká. Otázka krize ženskosti vyvěrá spíše z pocitu exkluze než z nedostatečné femininity. S autorem by se dalo polemizovat například mýtem křehkosti (snaha učinit ze slabosti otázku femininity, jak o ní píše Colette Dowling), ale sám Kimmel se k těmto námitkám souhlasně vrací ve svých poznámkách. Rozhodující je pro něj míra ohrožení. Dodržení jejích někdy obtížně vyznačitelných hranic umožňuje slabým a bezmocným přibližovat se a napodobovat silné a mocné, aniž

by v sázku byla dána identita, což opačně nefunguje. V každodennosti lze tento paradox zachytit typicky třeba u oblékání. Prvky mužského odívání (kravata, kalhoty) na ženském těle nebudou vnímány jako ztráta femininity. Naproti tomu ženské prvky (sukně či halenka) degradují mužské tělo na nižší stupeň – je možné jej spojovat se slabými. Paradoxem sexismu tedy je (v určitých oblastech) širší nabídka dostupných expresí pro ty „bez moci“, oproti těm „s mocí“.

Za nejzdařilejší část knihy lze považovat třetí kapitolu „From fantasy to reality: sexual identity and sexual behaviour“, která zohledňuje mimo jiné i politické hledisko dekonstrukčních snah ohledně vztahu sexuální praxe a identity. Kimmelův výčet argumentů pro ilustraci sociální konstrukce slasti začíná u polibku. Je vskutku zajímavé (a upozorňovala na to již americká sexuoložka Leonore Tiefer před deseti lety), že na to, jak je dnes sociologie sexuality rozsáhlá, fenoménu líbání nebyl z výzkumného hlediska dán dosud téměř žádný prostor. A že by bylo co zkoumat a na co se ptát: třeba proč naši slast při líbání z úst do úst nahrazují v jiných kulturách pocity zhnusení nad podobnou představou. Podobně lze samozřejmě procházet kultury v čase i místě z perspektivy pojetí orálního či análního sexu a zkoumat, jak stejná těla „trénovaná“ jiným sexuálním diskurzem zažívají zcela protikladné pocity. Je však také zajímavé (což je autorem bohužel necháno bez odpovědi), jak málo tyto kulturně antropologické poznatky dokázaly esencialismus v sexualitě oslabit. Jak říká Kimmel, pokud by zemská přitažlivost jen jednou selhala, musela by být přepsána celá teorie, což v případech objevů antropologie na poli sexuálních vztahů naprosto neplatí.

Kimmelova kritika se pak následně obrací ke gay esencialismu. Snaží se chápat snahy o medikalizaci a biologizaci stejnopohlavních vztahů v kontextu politického boje za práva a ochranu menšin. Snaha na-

lézat sexuální orientaci uvnitř těl (mozků, hormonů, genů) a nikoliv mimo ně, pramení dle autora z potřeby nalézt bezpečné místo pro homosexualitu uvnitř dominantního diskurzu sexuality, jehož základem je naturalizace sexuální praxe. Tím Kimmel pochopitelně pouze lehce rozvíjí dávno Foucaultem popsané. Na rozdíl od něj však nabízí i důslednou metodologickou kritiku těchto snah. Alespoň jeden příklad: ve svém hojně citovaném výzkumu Simon LeVay prokázal rozdílnou strukturu mozku homosexuálních a heterosexuálních mužů. Kimmel dodává zamlčenou část: všichni zkoumaní homosexuální muži v LaVeyově vzorku zemřeli na chorobu AIDS, tedy nemoc, která významně mozek postihuje. Navíc v obavě před nakažením výzkumníci zdvojnásobili množství roztoku formaldehydu, ve kterém byly mozky homosexuálních mužů uloženy, oproti mozům heterosexuálních mužů (formaldehyd opět zasahuje do složení mozkové tkáně). Není nalezený rozdíl tedy spíše ukázkou, jak určitá nemoc postihuje mozkovou strukturu, než důkazem o vrozenosti homosexuálních sklonů? ptá se autor.

Otázkou stále zůstává, kde podle Kimmela hledat možné příčiny (homosexuální) touhy, když ne v těle. Kimmel je, podobně jako např. Gagnon a Simon, zastánce tzv. sexuálních skriptů – narativních scénářů, které k praktikám dotvářejí příběh vlastního Já. Autor prosazuje přesně opačný postup k logice esencialismu. Poukazuje na to, že určité osobnostní vlastnosti mohou vést k exkluzi a některé případy následné izolace mohou mít za následek k sexuálnímu experimentování. Identifikace s dostupným scénářem (typicky např. coming out) potom může skončit až vznikem homosexuální identity. Proto ani případná podobnost některých osobnostních charakteristik uvnitř gay komunity není pro Kimmela důkazem o biologickém programu homosexuality, ale naopak. Shody pouze ukazují, že některé vlastnosti mohou vést k podobným osudům-příběhům, které mohou ústít

v potřebu nacházení (a utváření) komunity a kolektivní identity. Tato dekonstrukce nicméně odkrývá ono bolavé místo z hlediska politiky identity – (neheterosexuální) touha definovaná volbou, a nikoliv genem, se stává snadným terčem konzervativní retoriky.

Co jsem však několikrát naznačil, buďž nyní přiznáno otevřeně. Kimmel oproti předcházejícím publikacím spíše rekapituluje (a někdy jen opakuje), než že by výrazně přidával. Nabízí některé zajímavé a čtivé podněty a trefné argumenty, ale v zásadě nic, co by v kontextu queer teorie a konstruktivismu dávno nezaznělo. Zvláště kapitoly věnující se vztahu maskulinity k pornografii či násilí jsou čistým výtahem autorových předcházejících publikací. Tomu, kdo se nechce kompletní biografii autora zabývat, nelze publikaci než doporučit. Přínosem pro ty, které zajímá rozvíjení teorie sexuálních scénářů s přesahy až k narativní psychologii, bude pravděpodobně mnohem více autorem editovaná publikace *The Sexual Self: The Construction of Sexual Scripts* z roku 2007 (Nashville, TN: Vanderbilt University Press).

Lukáš Sedláček

Charis Thompson: *Making Parents:*

The Ontological Choreography of Reproductive Technologies

Berkeley, University of California Press
2005, 360 s.

Ve Spojených státech je ročně provedeno více než 130 tisíc cyklů umělého oplodnění, z nichž se narodí přes 50 tisíc dětí (údaje za rok 2005, *2005 Assisted Technology (ART) Report*. [online]. Atlanta: Center for Disease Control and Prevention [cit. 15. 8. 2008]. Dostupné z: <<http://www.cdc.gov/ART/ART2005/index.htm>>.). Asistovaná reprodukce, včetně těch jejích forem, které jsou v mnoha západních státech zakázány, jako je umělé oplodnění s pomocí dárcovských buněk a embryí nebo náhradní mateřství,